

No 1

423

50

13.8.118.6

AJAKIRI

Silmm

1924

O.-Ü. ESTONIA-FILMI
KINO „REKORD“

5. APRILLIL JA JÄRGMISED PÄEVAD

DAVID WARD GRIFFITH'I

SUURFILM

„TEE KAUGELE IDASSE“

(WAY DOWN EAST)

2 OSA 12 VAATUST

MÕLEMAD OSAD KORRAGA

PEAOSADES **LILLIAN GISCH**
JA **RICHARD BARTHELMESS**

MAAILMA 1924 AASTA SUUREMAD FILMI-
TEOSED TULEVAD TALLINNAS DEMON-
STREERIMISELE KINO „REKORDIS“

JÄRGMINE EESKAVA
„KADUNUD KING“

Väljaandja
R. RAUKAS
Vastutav
toimetaja
M. LEPPER

Filmi

Toimetus ja
talitus
Tallinnas,
Hobusepea t. 2

Ilmub 2 korda kuus

Soovid ja püüded.

Igal uuel ettevõttel on palju raskusi omas alguses ära võita. Võidule pääsevad ainult need õnnelikud, kes on elust väljakasvanud nõuetele oma aluse rajanud.

Jälle uus ajakiri Eesti elus — uus kasuoks kultuurelu taimelaval. Kas ei ole ta ülearene, kas on temal kandepinda, mis on tema soovid ja püüded?

Kerge ei ole küsimuste pääle vastust anda. Meie sooviksime kodumaa kultuurelu arendamises üheks väikeseks ehituskiviks saada. Elu tarvitab ja nõuab nii palju, et ta väärtusline ja mitmekesine oleks. Ligi 60. nimelise Eesti ajakirjade peres leidub veel ruumi ja vaba tööpõld „Filmi ja kino“ küsimuste arendamiseks, — edendamiseks ja ausaks kriitikaks.

Iga uus ala, kus soovid ja püüded kõige paremad võivad olla, kui tal reaalne alus puudub, ei või ega suuda eluline olla. Küsida tuleb — kas suudab siis „Filmi“ ajakiri ennast elulisena maksma panna?

Et küsimuses selgusele jõuda tuleb, aatelisi püüdeid mitte unustades, asja pääle puht praktiliselt — tegelikult vaadata.

Kino on rahvusvaheliseks kultuuri teguriks saanud. Kino ja kinopublikum on ka Eestis, kes mitte kõik ainult sellest roomaegsest seisukohast kino peale ei vaata: „panem et circenses“ — leiba ja meelelahu-

tust. Eestisse veetakse välisriikidest kallid vahutud suurte summade eest kinofilme igal aastal sisse ja see, mis pakutakse ei ole ammugi mitte kõige väärtuslikum!

On Eestis nõuet parema kino järele, siis peab ka meil aeg tulema, kus paremat saame ja mitte üksi välisriikidest, kuid ka kodupinnalt. Eestis peab ka oma film tekkima. Ise asume ülesande juurde, mitte ainult saada ja laenata, vaid ka anda seda, mis võimalik ja mida paremat suudame luua.

Riik ja rahvas, kes iseseisvad, kaaluvad ainult siis rohkem, kui nad igal kultuurelu alal ka omast jõust midagi luua ja pakkuda suudavad. Nii ka sellel alal mida „kino ja filmi“ tööpõlluks nimetakse.

Paremat tahtmist tahab Filmi toimetus pühendada selleks, et selgitada, kasvatada, toetada kõike seda, mis paremat kino- ja filmielus olemas.

Ausaks abiks ja nõuandjaks neile olla, kes kinos mitte ainult laada „balagani“ ei arva olevat. Juhatada, aidata, kohuseid ja isegi ohvrit kanda omal alal, need on küllalt puhtad ja kõrged ülesanded, mis „Filmi“ toimetusel eesmärgina olgu ülesse seatud. Jätkugu selleks paremat tahtmist ja sõbralikku vastutulekut.

M. P.

Pro domo sua.

Armsad lugejad. Meie loodame, et teid saab palju olema, rohkem kui Fatty naeratusi kino ekraanil. Siin esineme teile ja usume, et meil on teiega ühised huvid ja teie olete ka pisut armunud kinosse, see on ka nii arusaadav, sest suurem osa meist on halli igapäevase elu osalised, kus paljud meie mõtte väärtuslised ettekujutused saavad halvatud ja hävitatud ja juba ammust ajast ei näe me enam magades hiilgavaid unenägusi. Ja korraga mingisugune metshaldjas ehtis meie igapäevase elu kõige kaunimate kummaliste ettekujutuse värvidega. Ta näitas meile kõik pettumuse ja tõelikkuse toredused, tõelikkuse selles mõttes, et kõrvuti muinasjuttudega ta näitas ka kogu ilma elu mitmekesisust. Nagu Biriljulingi näkineiu, Maetterlinck'i „Sinisest

linnust“, keeras oma käes säravat briljanti ja me nägime kogu ilma hinge. Meie ees hiilgasid lõpmatud merede ja ookeanide hõljuvad veepeeglid ühes oma muinasjutuliste laevadega; meie silmade ette kerkisid kõik mere-sügavuste koletised ja elukad. Sähvatasid välgud ja hiigla ehitused varisesid kokku. Vulkaanid tõmbasid hinge oma tulise suuga ja kerkisid mäed. Maapind kattis ennast kummalise lillevaibaga, kohati troopika metsiktaimedega, arukaariate ning palmidega, kinkides meile sellega kõik eksootika naeratused. Vaatasid meie peale põhjavöö tasased koidud ühes oma suurte põldude ning sammet-roheliste niitudega, põhjamaa hiigla jäemäed, jõed, järved, saared, kõrbed, külad, linnad; tuleviku ja mineviku monumendid; kunsti ja teaduse

saavutused; kõik loomad, inimesed — valged, kollased, mustad ja nende elu. Kõik, kõik, kõiki maailma võime näha saada, istudes rahulikult kustutatud lampide ämaruses, hällitatud muusika ja mugava saali piinliku vaikusse. Kino on meie sõber, ta ei täienda mitte ainult meie mõttekujutust, vaid ta äratas meis ka uudishimu ja kallab meie soontesse pisut romantismi, mille järele meil kõigil nii suur tarvidus. Ta nagu ütleks meile: vaadake, kui ilus on maailm ja kui kaunis on inimene. On tarvis töötada, et sattuda neisse muinasjutulistesse maadesse; on tarvis harida oma mõistust ja arendada oma hinge, elu võitmiseks; on tarvis olla esimestes ridades, et kiiduväärt vägitegusid korda saata. Meie sõber kino edeneb hiigla sammudega. Oma elu algatusel oli ta nagu väikene laps: joonistas meile lihtsaid, naiive pilta. Nüüd on ta aga kasvanud, — ta on nüüd suur kunstnik ja tema teostest võime uhkusega kõneleda. Pildid, — nagu „M-me Dubary“, „Lucrecia Borgia“, „Lady Hammilton“, „India hauasammas“, „Paganini“, „Friderikus Rex“, on tõsist tähelepanu ära teeninud, niisama nagu Griffithi „Murtud lilled“. Siin see unustamata kollase nahaga inimene — (Richard Barthelmess), kes tahtis valgetele vendadele tõe valgust ja õpetust anda. See hommikumaa lilleke aga närbus kehval lääne maapinnal. Ainult suur lavastaja võis nii iseloomustavalt tabada hommikumaa hingeelu, ja ainult suur näitleja võis ennast nii moonutada. Võimata oli ütelda, et see mitte hiinlane ei ole, — tema pisut küürakas kuju kokkupigistatud küünarnukkidega, küljeli vajunud päega nokutamine, iseloomustav kõnnak, liikumatud ja ilmerikkad näojooned, kus elavad ainult silmad, ning see õrnus ja ilmsüütus tundmuses. Kui kasulik on meile, kui mitte rohkem ütelda, reaalses ajajärgus, vaadelda tolle kollase näoga nooremehe

ja valgejumega tütarlapse armastust, suurt armastust, — tragöödiat, mis lõppes küll surmaga, kuid, mis väljendus ainult tema riidehilbu suudluses. Aga kui liigutav on Friderikuse kuju stseen, kus suur Friedrich istub üksipäini toreda ootesaali pimedamas nurgas; õhtu, ta on üks, vaikus, kuulduv ainult oreli sulavaid hääli, aga tema vaatab kustunud, tardunud pilguga enese ette, tema „võitja“ — nõnda nimetati pilti. Ta silmade eest läheks nagu mööda kõik tema mühav, õnnetu elu; — määratsev noorus; isa viha; mitte kordaläinud abi-elu; lõpmatud sõjad; ligemate sõprade kaotus ja lõpuks hiilgav võit, — kõik on „tühi töö ja vaimu närimine“, ütleb tema igatsev pilk, ja pisarad, nagu ta kannatuste verine kaste hiilivad tasa mööda tema palgeid. Suur on näitleja Otto Gebühr ja suure huviga vaatad tema mängu.

Ja kõik armsad näitlejad — Pola Negri, Li de Putti, Fern Andra, Henny Porten, Lil Dagover, Li Maara, Lotte Neuman, kes nii kütkestavalt kokkupõimimid ande ja iluduse. Veel niisugused anderikkad näitlejad, nagu Konrad Veidt, Paul Wegener, Emil Jannings, Harry Lidke.

Selles kirjatükis ei julge meie teha üldist ülevaadet, aga meie tahtsime ka ainult vaadelda briljanti kiirte mängu ja näidata kõigile kino hinge. Tänu Tallinnale, et ta nii tähelepanelikult jälgib kõiki uut, väärtuslist, ja kingib meile igasuguseid maailma uudiseid, draamas, naljas ja muinasjutus. Jätame teid lugejad siin jälle ägemiseni lootuses, et teie soovite meiega ka edaspidi juttu vesta, siis toome teile jälle värsket elu, täis nooruse unenägusid ja unistust, täis elutõde kui ka nalja — kasutage meid.

Toimetus.

Kino loomingu algnõuded.

Iga kunsttöö mõjuvus on suurelt sellest ärarippuv kuivõrd suudab kunstnik näitlikult-reaalselt avaldada oma ilutunde vaimujäljendusi.

Sellest lähtekohast väljamineks võib igas kunsttöös kahte külge tähele panna:

1) vaimline ala (kunstniku loomejõudude peegeldus) ja

2) materiaalne ehk tegelik külg, s. o. abinõud, mille varal kunstnik oma loomise tööd väljendab: lõuend ja värvid maalimises; marmor, savi ehk puu — voolimises; luule ja proosa — kirjanduses; seitse nooti heli redelis — muusikas; keha ja kõne — näitekunsti; kivi, raud ja puu ehituse materjal — arhitektuuris.

Tähendatud ainete ühendus ehk kokkukõla väljendab seda, mida kunstliseks loominguks nimetatakse.

Neil põhjustel tulebki igas väärtuslises kunstiteoses kaaluda kuivõrd andekalt on ühtlustatud vaimline ala ning materjal.

Küsimuse lahendamises kinokunsti kohta peab mõtteliselt selgusele jõudma mida saavutakse sellel alal tehniliste abinõudega ja milles oleneb kino loomingu tegeva isiku eneseavaldus — tema leidlikus, elav hing ja anne. Ühtlaselt töötavad siin näitleja, näitejuht, loomingu autor, kunstnik lavastaja ja tehnik. Nemat kõik on loovad isikud päale puhttehniliste abinõude, mis kino, kui kunsti moodustavad. Nimetatud seisukohalt vaadates tulebki kino, nagu teiste kunstiharude tundma õppimisele asuda ilma eelarvamisteta ja pahatahtlikkusega.

Juba pääliskaudne tutvumine reeglite ja seadustega, mis alal kinokunst rajaneb, näitab kino avaldustes suure kogu eraldusi, mis teistes kunstiarudes puuduvad. Leidub suur kogu „uusi võimalusi“ ühel ehk teisel kujul loova vaimu ilutundelisi väljendusi ja üleelamisi edasi anda.

Sarnaseks erandiks on võimalus vaba inimkeha suurepäralisi avaldusi elava ja vaheldava looduse taga-

seinal*) (tasapinnal) edasi anda. Teise sõnaga ütelda lõpmata inimkeha eluavaldustega koondada ehk kombineerida elava looduse mitmekesisid.

Näitlikult äratähendades inimese eluavaldusi tähe „A“-ga ja looduse vaheldust tähe „B“-ga, võiks ütelda, kino-kunstnikkude ülesandeks olgu valguse ja varjude vahelduses mitmesugusel tagaseinal arusaadavad, loomulikud ilutundele vastuvõetavad keha eluavaldused, mis kokkukõlastatud „A“ ja „B“ vahel.

Kinokunsti tähtsamaks ülesandeks ilutunde ehk aesthetika põhimõtetel jääb kõigi nende kogemuste ehk harjumuste kokkukõlastus, mida praegune kino oma loodusepäraliste võimalustega inimkonnale nii laialdaselt pakub.

Kõik kino edustajad — kirjanik, näitleja, kunstnik, lavastaja ja tehnik peavad siin ühisel jõul, käsi käes töötama. Ainult ühisel pingutusel, üldse kunsti väärilise eesmärgi poole püüdes, suudab kino oma kõrget probleemi — elu kaunistada ja rikastada, kätte võidelda.

Et seda saavutada, peab kino vaheriidel esinev näitleja ennast kõigekülgsest tundma, arendama ja mõistma liigutuste ning väljenduste abil kõige peenemaid hingelisi üleelamisi arusaadavalt vaatlejale edasi

*) Kas ei ole kino eeskujul näitelavadele tekkinud liikuvad tagaseinad?

anda. Tähendatud kunstiharu edustajalt tuleb nõuda erilisi teadmisi ning peensusi, et ühises tasapinnas kunsti kõrgusel seista, aga seda mitte labastada. Osava kinotehnikeri käes võib kinoaparaat võimsaks abinõuks muutuda kinonäitleja liigutusi ja näoilmet kõige täpsemalt ning maitseliselt esitada . . .

Igakülgne tasakaalus läbiviidud kehalik areenimine, mille eesmärgiks näitlik ja arusaadav tundmiste väljendus, peab tõsisele kinonäitlejale tähtsamaks ülesandeks olema. Sõnade ja hääle puudus koondab kinos vaatleja tähelepaneku täies ulatuses ainult kino näitleja välimuse — näoilme ja liigutuste peale. Kinos käija rahvahulk on tõsiselt mõttes pealtvaataja — kellel puudub mõtete loogilise-järjekorra omandamises sõnade kaasabi, siin jälgitakse mõtet ja tegu ainult kujude abil. Seepärast moodustab tõsine kinonäitleja oma keha avaldustest elava ning tundliku aparadi, mille kaasabil ta suudab hingelisi üleelamisi täielikumalt esitada. Mitte vähem tähtis pole kinonäitlejal enesetunne ja arusaamine, et tema on üks osa üldisest ekraani tasapinnal väljendatud kompositsioonist, milles katkeline kokkukõla puudus, järeldab üldise kunstilise esituse väärtust ja arusaamist.

21. märtsil 1924 a. Tallinnas.

N. Th. R . . .

Naine jupitervalguses.

Lil Dagover („Filmwoche“.)

Naine jupitervalguses — ja, mul on teada, et publiku arvates jupitervalguses naise olemasolu väga kadestamisvääriline, naeruväärt — kerge ja mugav on . . . Mõned näoliigutused virvendavas jupitervalguses, ja stseen ongi valmis . . .

Mitte töö, vaid mäng . . . .

Kui aga teataks . . . .

„Naine jupitervalguses“ see võiks teemaks olla, mille kohta võiks terved raamatud kirjutada.

I-ne peatükk oleks: „näojumestuse kunst“ ehk „näojumestuse imed“.

Oma näo, ning üksikute näojoonte varjundite mõju uurimine lõuendil on selleks tarvis, et ennast õieti jumestada. See tähendab, et filmis näojooned nii mõjule pääseksid, nagu nad loomulikult on. On juba küllalt „filmnäo“ üle kirjutatud. Mõned väga valitud, ilusad naistenäod tunduvad jupitervalguses otse magedatena ja mitte midagi ütlevatena. Selle vastu on aga teise näol, mida elus vähe tähelepanakse — otse hämmastav mõju filmis. Kosmeetilistest filmitrikkidest mainin siin ainult üht: kitsad näod puuderdakse tingimata lilla, laiad aga kollase puudriga. Sellest märkusest on küllalt, et näidata, kuivõrd näomõõtude vahekordade peale suudab mõjuda.

Lil Dagover

Pola Negri.

Sünd. 1897 a. Warsawis. Oli abielus krahv Hugo Domskiga. Tema pärisnimi on Apoloonia Chalupcz.

II-ne peatükk käsitaks kostüümi. Valge kostüümi kandmine pole lubatav. Valge kleit „säraks üle“, s. t. ta laseks näo liig tumedana paista, mille tõttu ka meesnäitlejad filmis tavaliselt kollaseid frakksärke ja kraesid kannavad. Naisterahvad valivad valge asemel — kollaseid, roosaid, helesiniseid ehk helerohelisi riideid. Peenetundeline naisterahvas on loomulikult ka värvide valikus tundeline. Mind isiklikult eksitavad kostüümi juures tugevad triibud ja pealetükkivad mustrid. Ma ei saaks iialgi mängida ülikonnas, mis mulle päevavalgel vastumeelt, ehk minu iseloomuga kokku ei kõlaks.

III-as peatükk käsitaks juba jupitervalgust ennast. See on kardetav valgus, mille mõjud kaugelki veel lõpulikult kindlaks tehtud pole. Kõige pealt on ta silmadele kahjulik. Sellest rääkimata, et kauem n. nim. ateljee „päikese“ silmitsemine, mille kiired suure kauguse peale palavust hõõguvad, — pimedaks jäämist võimaldab, peab näitleja alati kõige valusamate silmapõletikkude all kannatama.

Kuid jupitervalgusel pole mitte üksi kahjulik mõju silmade peale. Iga filmitäht kaebab selle üle, et pikemat aega vahetumalt ateljees töötamise tagajärjeks on ülemäärased roidumuse nähtused.

Piinatult ja ärakurnatult jõutakse koju. Olen mitme arsti poole järelepärimisega pöörnud, kes seda roidumust keha valguse läbiimbumisega seletasid.

„Muusika ülesvõtetel“ — oleks neljas läbirääkimist vääriv peatükk. Üksikülesvõtetel, kus iga väiksem närv sõnakuulma peab, mõjuvad kõrvalised hääled (ilma milleta ateljees askeldavad töölisel läbi ei saa) väga eksitavalt, iseäranis aga tundeliste, peene näoilme näitlejate peale. Need kõrvalised hääled takis-

tavad täielist kontsentratsiooni. Seal on ilmingimata tarvilik muusika, see aitab tarvilikku meeleollu süveneda. Mul on alati tundmus, et muusika teatud eraldavat müüri minu ümber rajab. Ma ei suudaks tast loobuda ateljees, meeleoluta ateljees . . .

Lõpuks: „töötamisviis“. Et meil tundide kaupa mängimata ringi jalutada tuleb, paistab meie töö publikumile iseäranis kergena. Mõeldagu aga selle peale, et kuigi midagi teha poleks, siiski 7—9, ja tihti isegi 10 tundi paksu värvikoore all, parukas, ülikonda pigistatult — ringi jalutada ehk istuda, on juba tõeline piin, piin, millest võiks õiget ettekujutust saada ainult siis, kui teataks, kui väsinult ja ärakurnatult meie koju jõuame. Suurtes tundmusstseenides on ka omajagu jõupingutust. Teised jälle on tunnipikkused välisülesvõtted tuule ja vihma käes, millised juba raudset kehaehitust ja head tervist nõuavad. Ei ole ka sugugi kadestamisvääriline olemasolu, kui peab terve päeva kareda külma käes ballirietes mööda saatma, nii et paljad õlad siniseks külmavad, ehk jälle juulikuu kuumuses kasukaga klaasateljees higistama.

Kuid seegipärast — seda armast filmi!

Tule Jumal appi! Kellest filmkurat kord kinni haarab, seda ei lase ta enam lahti! Ja on sarnane rahuldustunne, — see avaldub end pilkudes uulitsal, kiiduavaldustes filmiteatris, igasugustes kirjades ja lilleannetustes, — teada, et sa kaasinimestele mõned mõnused tunnid oled kinkind, ja midagi loond, millel juba absoluutne tähendus, — osakene ilu! Ent kas ei öelda, et ilul on igaviku tähendus, et ta on ise osake igavikust!

Ary Anso.

Esimene Eesti tõusev kino täht, kes praegu väljamaal viibib.

Fatty kodu.

Hollywood, mida õieti enam filmilinnaks võib pidada, kui naabruses asuvad Los Angeles't, on suurepäraline suvituspaik. Suuremad ja vähemad suvilad, mis filmidirektorite, näitejuhtide või filmitähtede — „staride“ — omad, asuvad idüllilises Kalifornia lilledes külluses. Ka Fattyl on oma kodu Hollywoodis.

Ligiolevatest piltidest kujutab ülemine Fatty suvilat ja alumine omanikku ennast.

Filmitähtede dieet.

Filmitäht! Kõik maised suurepärased näivad ühendatud olevat selles sõnas: suvilad, autod, dollarishekid hiigla summade peale, reisirid ja palju muud, millest meie vaid unistada võime!

Sõna „mure“ arvatakse, on filmitähtedele täiesti tundmatu. Jääb vaid küsimine, kas see ei ole ehk suurem mure, kui ei tohi igapäev kõhtu täis süüa, peab iga suutäie juures järele mõtlema, kas ehk sellega viimati kehavorme ei rikuta, ja lepingus ülestähenda-

tud kehakaalust mitte üleastumist ei juhtuks. Seega võiks terve tulevik, kõik suvilad, autod ja dollarishekid mitte millegiks muutuda. Suuremalt jaolt on ameerika filmi näitejuhik need, kes filmiprintsessi elu saatusliku arvuga lepingus mõrudaks teevad. Kujutage ette, et õhtusöögil, kus nõnda ütelda nektar ja ambroosia silmi ja meeli valdavad, peab tühja kõhuga ülestõusma, kuigi just mitte täiesti näljaselt, ent siiski tundega, et pole kõigest hääst küllalt saadud.

Püüdke keegi järel aimata, ta võib julge olla, et tal isu kaob selle katse kordamiseks.

Baby Peggy
üks väike „suurus“

Päeval, mil filmist lahkun, sünnin kõhu täis. Ehk mul küll võimalus on terved kaubarongid toiduainetega ära osta, sellegipärast käin aga poolnäljaselt ringi, et ainult mitte sellest äraneetud ettekirjutatud kergusest üle astuda, mida minu näitejuht lepingus ettekirjutas! "Jah, Louise Fazenda fascineeriva kuju peale rajab end terve tema tulevik. Häda talle, kui ta mõnest beefsteaks'ist ehk rasvakanast võrgutada laseb! Ta peab nii kerge olema, nagu saatuslikul paberil ettekirjutatud, muidu oleks talle pankade ukseid sulutud ja hiilgav tulevik variseks ei millekski kokku . . ."

Mitmesugused on filmitähtede nälgimisviisid ja abinõud neid vähem tuntavaks teha.

Louise Fazenda näeb hommikueines kõige kardetavamalt söömaega. Nii vähe, kui võimalik toitu töö eel! Üks tass kohvi tükikese küpsetatud leivaga jätkub talle hommikueineks.

Lila Lee ei söö ühel päeval nädalis midagi, peale mõne apelsini.

Mõned lähevad veelgi kaugemale omas nälgimiskunstis. Mõnele täidab hommikueine aset ratsasõit ja külm hõõrumine. Lihast, veinidest, maiustustest võivad filmidivad rohkem unistada, kui maitsta, viimast aga toimib hea meelega rohkearvuline teenijaskond.

Otto Gebühr'il,

tuntud „Fridericus Rex'i“ kehas-tajal, pole ei suurshullustust ega ka närvidepõrutust olnud mis pidi ajaloolistest uurimistest tekkinud olema, nagu seda meil mõnel poolt kuulda oli.

Tervemat ja elurõõmsamat inimest kui Otto Gebühr, leidub harva. Peale filmi ja näitelava on ta metsadesse ja mägedesse armund, ja on peale selle veel maalija ja muusiker. Ta elab kas ateljees, ehk väikeses majakeses kena järve kaldal, mida omale ehitada lasknud. Enne oma karjääri „Fridericus Rex“ina oli ta lavanäitlejana tegev, kuid mitte sarnase eduga nagu suurfilmis.

Enese filmimise kohta on ta järgmise avalduse teinud:

„Uskuge mind, mind valdas iseäralik tunne seda osa mängides. Olin sellesse ossa sisse kasvand, temasse nii sisse eland, et mulle vahest paistis, nagu oleks minu, Otto Gebühri, olemasolu lõpetatud. Olen ka igähe jaoks nüüdsest peale ainult „vana Frits“. Kõndides mõttes Berliini uulitsaid mööda, oman tahtmata Friedrich Suure käigu, tema pea ning kätehooldmise viisi, tema kombe möödaminejaid kerge peanoogutusega tere-tada. Peaaegu iga päev juhtub, et koolipoisid mind, mütsa peast rebides, tervitavad: „Elagu vana Frits!“ Nagu teada, tarvitasime prooviülesvõtetel tuhandeid inimesi sõduritena ja muude statistidena. Kui mina oma hobuse seljas ülesvõtete kohale lähenesin, hõiskas rahvas igal pool.

„Kujutage ette — Berliini eeslinnade rongid olid inimestega täis kiilutud, ei puudund ka perekondi rinna-

Otto Gebühr

lastega, kes välja sõitsid, et ülesvõtteid jälgida ja „vana Fritsu“ oma silmaga näha. Asi läks viimaks nii kaugale, et mina tõesti ei julend mina olla, ja seda mitte ainult ülesvõtete ajal, vaid senni kui mind rahvas silmas pidas, olin Friedrich Suur, sest et mul võimata oli kõigile ligiolevatele inimestele suurt pettumust valmistada.“

Pole vist kunagi näitlejat olnud, kes üht ajaloolist isikut nii geniaalselt oleks suutnud edasi anda, nagu Otto Gebühr Friedrich Suurt.

Nagu ülal tähendatud, pole Otto Gebühr mitte ainult näitleja. Minu Berliinis viibimise ajal oli mul juhus ühel tema kontserdil — „laulud kandil“ viibida. Sinna pääsemine polnud sugugi nii lihtne. Selle kohta võin järgmise väikese loo jutustada.

Õigust öelda, kui mina suuri kuulutusi silmitsesin: „Otto Gebühr — Lieder zur Laute“ — oli mul asja kohta õige skeptiline arvamine. Mõtlesin endamisi, et egas inimene või nüüd ikka kõike nii hästi teha, nagu „Friderikus Rex“i. Pärast selgus, et olin omas arvamisega eksind. Minu perenaise tütreke, 12-aastane Mimi, ei andnud mulle ööl ega päeval hingerahu, sest tema palavam soov oli kontserdile pääseda, tahtes mind vägisi selleks avatleda. Otto Gebühr oli pärast seda, kui meie teda suurfilmis näinud olime, plikakese unistusobjektiks. Mäletan hästi neid mõnusauid tunde, mis meie kinos „Ufa am Zoo“ üle elasime. Väike Mimi minu kõrval naeris ja nuttis ühes rahvahulgaga, kes ainustki „Fridericus Rex“i liigutust silmist ei lask-

nud. Teater otse mürises hurraa-hüüetest ja käteplaginast, mille osaks sai Otto Gebühr näitelinal. Nüüd oli väike Mimi joovastuses — ometi saab oma paleust kontserdil näha ja kuulda. Sammudes kontserthoone poole, voolas meile rahvas murruna vastu. Esiteks arvasime, et ehk jääb kontsert ära, või on Otto Gebühr haigeks jäänud? — ei midagi sellesarnast: terve saal oli vaid väljamüüdud ja rahvahulk lahkus rahustatult lubadusega, et „tuleval pühapäeval korratakse kontsert“. Kuid sellest ei tahtnud Mimi kuulda — oli ta ju 2 nädala jooksul kontserdi ootel rõõmustand, iga päev ja öö ainult kontserdist unistand, öösel kinisel ja päeval lahtisel silmel, ja nüüd, kus ta lootus oma paleust näha, täide pidi minema — oli ta sunnitud tühjalt tagasi pöörama! Pisarsilmil vaatas väike nii õnnetult mulle otsa, et otsustasin temale abiks olla. Aga kuidas? Seal sähvas mul hea mõte läbi ajude, — mida kohe otsustasin täide viia. Rahvamurrust läbi tungides otsisime teed kunstnikkude tuppa. Seda leides koputasime põksuval südamel, ja kui „sisse“ kuuldus, avasime ukse ja seisime otse — „Fridericus Rex“i ees. Keskmise kasvuga, tugev, täis mees, tusedam, kui teda tundsim näitelina kaudu, kannelt käes hoides, tervitas meid lahkelt. Sain mulje, nagu seisaks mu ees rõõmus rändaja, teel mägedesse ja metsa. Sellele muljele aitas kaasa veel asjaolu, et kunstnikul

frakki selgas polnud. Tema sinised silmad olid küsivalt meie, sissetungijate poole pöördud. Ütlesin talle, et oleme tulnud temalt nõu küsima, sest kogu kontserisaal on väljamüüdud, ent meie ei taha ära minna. Ta kiitis heaks mõtte tema juurde tulla, — ulatades meile kaks kaarti. Ühtlasi ulatas ta meile jumalagajätmiseks mõlemad käed. Väike Mimi punastas, nagu oleks teda verrega ülekallatud, ta säras õnnest, lubades mulle eluaeg tänulik olla.

Saal oli tungil täis — suuremal jaol kõik noored neiu. Kõik olid kokku vooland, et „Fridericus Rex“i palest palge näha ja kuulda.

Leidsin, et Otto Gebühr'il on palju humoori. Eriti sünnitas palju nalja üks laul, mille lõpusõnad mul meelest läinud, kuid sisu oli umbes sarnane: Kunstnik on nõus igale, kellele ta meeldib — suud andma, ja soovitas noortele neiuudele juhust kasutada ja tema juurde näitelavale ilmuda.

Siis jäi Otto Gebühr suudluseks torusse aetud huultega ja väljasirutatud kätega ootavalt seisma. Järgnes küll kiiduavalduste torm, kuid keegi ei ilmund näitelavale — puudus vist julgus.

Haavatult nähtava pahameelega lahkus Otto Gebühr poodiumilt. „Dessau marssi“ helide saatel jäeti väsind kunstnikkudele õiglaselt teenitud rahu.

—n.—

Chaplin.

Chaplin kinnitas, et minu filmid temale tõukeks olnud, mis sundisid teda töötama kino alal. Ta nimetas mind omaks õpetajaks, kuid peab tähendama, et ma ise oleks olnud üliõnnelik õppida tema koolis. Chaplinist kõneldi nii mõndagi:

Kõige pealt olla ta inglane — mitte prantslane, ega ka hispaanlane. Ma nimetasin temale korra, et Prantsusmaal hüüti teda Charlo'ks, kuna aga ta venda — Julio. See tegi mõlemale vennale palju nalja ning kogu päev katsusid nad nimetada üksteist uute nimedega naerulagina saatel.

Juba lapsepõlves tuli ilmsiks, et Charlo on näitleja muusiker. Los-Angeles'is ehitas Chaplin omale film ateljee, ning oma venna ja mõne kaaslase abil läks tal korda lavastada hulk omi filme. Muidugi mõista ei puudu tema teatris masinad, mis viimase aja tehnika saavutus, kuid asi ei seisa mitte masinates,

Chaplin

Jackie Coogan
Tschaplini „poja“

Fern Andra

vaid meetodis. Chaplin, kui läbi ja läbi naljahammast, leidis naeru „pisieluka“ tekkimise põhjused, mille tõttu toob naeru esile imestamisväärne täpsusega. Et omi puudusi päriselt sellel alal kõrvaldada ja saavutada jaatavaid resultate, kordab ta ülesvõtmist seni, kuni jääb ise rahule. Peab ütleva, et selles suhtes on ta palju nõudlikum kui mõni kõige rohkem kriitikale kalduv publik. Et anda sellest enam-vähem selget pilti, toon siin näiteks järgmised arvud. Chaplin tarvitab kaks kuud filmi valmistamiseks, mille pikkus oleks 600 mtr. — raisates selleks 12,000 mtr. negatiivi; järjekult korratakse iga stseeni 20 korda. Arvesse võttes kõik proovid, asetamised, parandused, teeb see välja 50 repetitsiooni. Pandi, ka tähele, et Scharlo ei tarvita omas filmis kõnelemist ega ka pealkirju. Proovide ajal keelab ta peaaegu igal ühel teatris käimise.

Tundes teatavas mõttes peaaegu armukadedust oma edu kohta selles töös, sünnitab talle väga palju pahameelt asjaolu, et paljud ameerika koomikused kopeerivad teda, selle asemel, et luua midagi — iseisvalt. Nad tarvitavad kõiksugu kavalaid kombinatsioone selleks, et omandada tema töösaladusi. Mina omalt poolt aga võin tõendada, et Chaplinil ei ole mingisuguseid saladusi. Temal on imekspanemisväärne meetodika ja and, mida ei saavuta mingisugune järeldamine. Tal ei ole trikke, ega ka erandlisi ülesleidusi, ning ta on äärmiselt kohusetruu. Nüüd on ka vist arusaadav, mil põhjusel ta ei salli kõrvalisi isikuid oma

loova töö juures. Charlo oli äärmiselt pahane, kui korra kuulis, et Pariisis plagiaatorid tarvitasid tema nime. Ta tahtis neid karistada isegi kohtuga, kuid minu soovitusel loobus ta sellest toimingust. Nagu ma mitmelt poolt kuulnud olin, vaatasid mõned kirjanikud tema peale teatava põlgusega, nagu oleks inimestele naljategemine ning reaalseste psühholoogiliste etüüdide andmine tühine asi. On siis see kõik põlguse ära teeninud? Kas kujutavad need inimesed endale selgesti kõike seda tööd ja vaeva ette, mida tehakse selleks, et sundida inimesi naerma? Kas peavad nad ka seda silmas, kui võrd tarvilik on naer meie moralisele tervisele, ning mõttelisele ja hingelisele tasakaalule. Minu arvates olgu Chaplin kui näitleja ja lavastaja, eeskujuks neile kõigile, kes tahavad töötada kino alal, sealjuures tõsiselt peatades selle töö juures, kuni lõpulikult teda omandavad.

Järeldamine on andevaesuse, alatuse tõendus. Chaplinil on oma ülikond; ta saavutas enesele laialt tuntud füüsilise välimuse, isesuguse kõnnaku, isesuguse väljanägemise. Kõiki seda võib temalt järeldamata, laenata, kuid see jääb asjatuks varguseks. Et leida tema õigeid edu põhjuseid, on tarvis uurida tema näpunäiteid ja vormelisi, alles siis satute õigele teele, et tarviliselt teda hinnata.

Maks Linder.

Filmipisaraist.

Ehtsaid pisaraid nutta on iga filmitähe auasi. Mary Pickford leiab, et on alatu oma publikule mitte tõelikult nutta.

Blanche Sweet, ameerika filmitäht, oli esimene, kel korda läks ehtsaid pisaraid esile tuua. Tema järele võisid seda paljud ja tänapäeval pole enam kohane „glitseriinipisaraid“ valada.

Kui suure vaeva ja missuguste abinõudega õigeid pisaraid nutetakse, see on loomulikult juba temperamendist. Lillian Gish'il ja Mary Pickfordil, kui õrnamail tüüpidel, on võrdlemisi kerge loomulikult nutta. Pola Negri peab ühenduses tõusva tegevusega õigesse meeleollu sattuma ja ilma muusika abita on tal peaaegu võimata nutta.

Esimesena tarvitas ameerika näitejuht Griffith aastal 1909 ühe filmiülesvõtte juures viulimängu. „Tipperary“ helide saatel said kord Cyruse leegionid Babilooni müüridelt tagasi tõrjutud. Arkäoloogid oleks seda

kuuldes küll vist marru sattund. Kuid mitte liig sageli ei tarvita Griffith muusika abi; esiteks juba sellepärast mitte, et tema tarvilikkude osade jaoks alati artiste valib, kes oma osadele vastavad ja kel kergelt korda läheb nõutud tüüpe edasi anda. Teiseks see, et tal väga isearalik uusus on oma artistidega osasid läbi võtta. Uusus sarnaselt talitada ning ta mahe häälekõla avaldavad päris hüpnootilist mõju. Tuleb ette, et ta liigutavate stseenide juures ise kaasa nutab.

Mis puutub muusikapalade mitmekesisusse, mis näitlejate peale mõju avaldavad, siis näit. saab Mary Pickford Masseneti „Elegia“ kaudu pisarateni liigutatud, kuna Tshaikowski ja Beethoveni helid Poola Negri nutma ajavad.

Charlie Chaplin ei tarvita kunagi muusika abi ülesvõtete-juures, kuid vaheaegadel mängib ta ise viiulil, sattudes niiviisi õigesse tuju.

Charlie Chaplini poiss — Jackie Coogan on päris nutukangelane. Pilk mahajäetud kassikese peale, kes ülesvõtte ajal Jackie jalge juure pugend oli, liigutas poissi parajal silmapilgul pisarateni, mille tõttu muidugi näitejuhil jälle kord võimaldati kergemalt hingata.

Lühidalt: näitlejad on õppind nutma, mida suureks edusammuks tuleb lugeda.

Lia de Putti
Berliinis kinotähtede ballil.

Filmkunst.

Juba mõni aeg vaieldakse selle üle, kas on olemas iseseisev filmkunst. Tihti peale ei tule see küsimus mitte „võhikult“, kes kunstist midagi ei tea, vaid nendelt, kes ennast patenteerit kunsti jüngriks peavad. Õigus — üheksa muusi keskel puudub uus kümnes. Kuid ta on elu ise. Teatri, teiste kunstiharude ajalool on aastatuhandeid selja taga. — Kinol — mõnikümmend aastat. Lühikene — raske, kuid edurikas teel! Ta ei leidnud algul mingisugust ideelist poolehoidu. Ta sattus ettevõtja ärimehe kätte. Tema, kui kultuuri teguri tähtsus, tallati maha. Temaga taheti vaid lõbu pakkuda. Lasti turule kõiksugu panna. Ujutati pahnaga üle. Reshisöör, näitleja, pidid sammuma porise hingega mööda porist teed. . . . Õige kunst, filmkunst, see suurim kultuuri ja headuse tegur sai võidu, vast mõni aasta tagasi. Saksa maal, Ameerikas, Rootsis, Inglismaal, kõigis kultuurriikides on teda vääriliselt tunnustatud. Isegi Jumalast mahajäätud Venemaa, paneb (vähemalt teeb pingutusi) filmi peale suurt rõhku (eeskätt muidugi rõhku pannes poliitilise agitatsiooni ja propaganda peale).

Film on saanud hiigla tõukke. Vanad traditsioonid (kui need üldse olemas olid) murtakse. Luuakse uued — puhtkunstilised traditsioonid. Filmi alal töötavad suurimad kunstnikud sõna tõsisel mõttes. Ikka kindlamaks saab arusaamine, et vana pahn peab ümbertöötatud saama. Ei, sellest peab täitsa loobuma, sest ta segab ainult uue, noore filmikunsti arenemist.

Uus reshisöör-kunstnik, kunstnik-näitleja, kunstnik-dekoraator, kunstnik-operaator peavad ühiselt leidma Kunstniku-Looduse meeletu, olgu see kevadise maastiku ärkamises, lõunamaa päikese armastavates kiirtes, karmides põhjamaa jäädes ehk igavese lumega kaetud mägedes. Alati pea kinni loodusest! Pööra ikka ja ikka kunstnik-looduse poole. Otsi, leia, püüa ja jäädvustada filmis tarvilikku meeletu. Peab katsuma leida vastav rütm. Enne kui midagi kunstiteost saavutama

hakata, peame meie iseennast niivõrd kasvatama, et meie ümbritsevas looduses rütmilist harmooniat leida mõistame. Sest kunst ei tohi olla kopeerimine; ta peab olema looming. Et loomingu väärtust hinnata — peab vaatama loodust kui kunstilis-musikaalset teost, milles kõik liigub ühise elu impulsiga, saavutades selle liigutusega vastavad vormid, missugused alluvad harmonia seadustele. Rütmi tunne — see on algustunne, mis meid kunstile liginema sunnib. Rütm seob „looduse“ ja „inimese“ ühte. Et filmis sõna

ei kuule, siis peab filmnäitleja suutma oma liigutuste, poosiga, miimikaga, omi läbielamusi pealtvaatajale edasi anda. Igal kunstnikul on vastav materjal, millest ta vastava kunstiteose saavutab. Filmnäitlejal peab olema eruditsioon, ta peab mõistma oma temperamendi üle valitseda. Filmnäitleja materjal on tema shestid laiemas sõna mõttes. Sest õigetest liigutustest, õigest shestist saame meie aru ilma et sõna kuuleks. Shest on filmnäitlejal sama, mis muusikusel kõla, mis maalikunstnikul värv — hing eväljendusabinõu.

Liigutuste, shestide riik on kosmiline riik. Nii siis, kui meil olemas on ideaalne filmnäitleja, filmreshisöör, filmkunst üldse, siis peab olema ka ideaalne kinopublik, kes filmil enam nõuab. Kes kõiksugu kinomakulatuuri vaatlemisest loobub, mida tänasündinud ärimehed turule lasevad. Kõik ei ole kuld mis hiilgab. Ülekullatud mädapähkliga publikut meelitada ei saa. Uus kinopub-

lik' on aru saanud, et film võib olla ühtlasi suureks kunstiliseks ja kultuuriliseks allikaks, samuti kui abinõuks, millega meeli ja mõtteid võib nüritada. Ta võib olla kunst ja müüdav uulits.

Olles kunst peab film olema masside õpetaja. Ei taha allakriipsutada, et ta „peab“ . . . kuid ta „võib“ seda olla. Ja, kui ta seda võib, siis ei tohi ta sellest nõudest loobuda.

B. Kusbock.

B. Kusbock

Esimene Eesti Filmstudio juhataja ja näitejuht.

D. W. Griffith.

Ajakirjas „Klassik“ h-ra Harry Karr tutvustas lugejaid kuulsa näitejuhi Griffith'iga. Ta kirjutab temast:

Nagu mõnelgi tähtsal ameerika tegelasel on Griffith'il äärmiselt korraldus iseloom ning täielik süsteemi puudus töötamises. Kuid tema suurejooneline mälu ning mingisugune sisemine haistmine lubavad tal võimule peaseda seal, kus, võib olla, teine kindlasti hätta jääks. Griffith'il ei ole näidendi sisu mitte kunagi lõpulikult välja töötatud. Oma näidendid loob ja täiendab ta peajasjalikult, repetitsioonide ajal — sealjuures meeles pidades, kõik peensused ja täiendused, mis ette tulnud. Kui meele tuletada ainult neid masside stseeni, kus osa võtavad tuhanded näitlejad ja statistid, alles siis võib enesele ette kujutada, kuivõrd suur peab olema tema meelespidamise võime:

Kui Griffith kogub kokku direktorid nõupidamiseks mõne uue filmi sisu kohta, siis sarnase nõupidamise algul võib kõneleda kõigest — nagu Lloyd Georg'ist, Saksamaa poliitikast või enamlastest, kuid mitte aga filmist. — Warsti hakkab Griffith dikteerima sekretärile telegramme. Griffith'i iseloomustavaks omaduseks on täielik posti ignoreerimine — kirju ta ei kirjuta ega ka loe, saadud kirjad paneb ta lahtivõtmata taskusse, loobib tube mööda laiali ja unustab nad sinna, kus aga juhtub.

Griffith'i töötuba asub „Klaridgi“ võerastemajas, New-Jorgis, ta on üleni kuhjatud kõiksugu raamatutega ning käsikirjadega. Kõik see on saadetud autorite poolt materjaaliks tema lavastustele. Griffith jaotab neid oma direktoritele ja kui kõik materjal kiirelt läbivaadatud ja kõlbmatuks tunnistatud, — otsustab Griffith „sõita“ stuudiosse. Tema autojuht — jaapanlane, õppis juhtimist arvatavasti tuletõrje masinatel. Suuremalt jaolt läheb tal korda arestist kõrvale pui-gelda, kuid mõnikord on ta ka „sisse kukkunud“. Kui politsei saab teada, et autos sõidab Griffith ise — siis harilikult laseb ta teda ikka lahti. „Kui minu naine ehk tütar saavad teada“, jutustas korra politseiametnik, „et olen arreteerinud Griffith'i, „Murtud lillede“ ja teiste piltide looja, — siis ei ole mul kodus enam rahulist elu“.

Nii kordub päevast päeva. Griffith arutab ja uurib suure agaruse ja elavusega uusi näidendisi ja romaane, vaatamata selle peale, et ta ei mõtlegi neid lavastada. Siis viimaks, ühel ilusal päeval, teatab ta täiesti ootamatalt oma tulevase lavastuse kava, mis oma sisu poolest täiesti tundmata. Midagi niisugust, mis loetud juba mitu aastat tagasi, kuid jäänud talle meelde. — Selle sisu juures Griffith enam ei peata, vaid asub kohe korraldama repetitsioone. Need repetitsioonid ei sünni kusagil mugavas stuudios, vaid mõnes võerastemaja söögisaalis, milleks lauad kuhugile nurka lükatakse ja üleliigsed toolid nende peale laotakse. Repetitsioonid algavad näitlejate valikuga. — Selles küsimuses võib Griffith sundida nii mõndagi inimest — meelheitmisele.

Kust kohalt võtab ta tegelasi ja näitlejaid, — keegi ei tea, kuid määratud ajaks ilmub võerastemaja koguke kõiksugu tüüpe, tema enese kutsel. Valides „kurjategijat“ pildi jaoks „The way down East“ — („Tee kaugele idasse“) — Griffith tegi katseid ligi saja näitlejaga. Tema eksam on kiire ja mitte just kõige meeldivam näitlejate enesearmastusele: kandidaat seisab keset tuba, kus tool, — kaetud palituga, ehk mõne muu rõivaga, kujutab maja, mäge, hobust, ühe sõnaga kõike mida üldse tarvis läheb. Selle dekoratsiooni ning teiste kandidaatide uuriwate pilkude ees peab näitleja „kujutama“ viha, rõemu ehk kannatust. Griffithil on selles igakord abiks mitu vanemat näitlejat, kes demonstreerivad kandidaatide ees osasi ja annavad neile n. n. õiget tooni. Lõpetades osaliste — näitlejate — valikuga unustab Griffith neid mõneks ajaks ära ja andub täielikult kostüümide ning dekoratsioonide väljatöötamisele. Ehk küll tema töötamiseviis kannab kaootilist ilmet, kuid siiski ei unusta ta lavastamiseks ühtegi peensust ning ülesvõtted sünnivad imekspanemisväärikselt.

Conrad Veidt,

keda hiljuti Paganini osas nägime.

Töötada, õpetada ja õppida.

Nende ridade kirjutajal oli juhus esimest sellest sarnast omapärasest etendusest näha, mis oli draamateatri ruumes 5. märtsil s. a. Nimelt esinesid I. Eesti Filmi Studio õpilased kolme stiilse miimodraamaga. Teatri minnes, ei kujutanud enesele ette, et see, mida nägema pidin, niivõrd üllatab. Eesti Filmi Studio õpilaste

sõna intonatsioon, mis tavalises teatris tihti just meie tähelepanu osaliseks saab, siis peab ütleva, et siin oli lavastaja B. Kusbock'i ja tema õpilaste tänuväärne teenus. Silmaspidades stiili ja ajakohasust, oli loodud iseloomustavad karakteritantsud, nagu „Rococo“s — menuett „HommiKumaas“ — värvirikas kostüümes

Lõpustseen „Rococo'st“

Stseen „HommiKumaast“

katsetendus! Ei ennustanud midagi iseäralist. Kuid algusest peale pidin tunnustama, et eksinud olen. Oli imestamisväärne see reaalne ja väljendav tunnus. Kõik ilma sõnadeta. Kõik oli miimikas, liigutuis, kehalises ja muusikaalses rütmis. Kõik näis läbielatud olevat. Kui arvesse võtta, et miimodraamas puudub

plastiline odaliskide tants, milles naisorjad omi hingelisi läbielamusi väljendasid.

Maapealne elu on vaid rida juhuseid — kord viib meid kõrguse tipuni, — kord tallab halastamata maha! Elu on lühike — kunst on jäädav!

„Hommikumaa“ ja „Patriitsiuse pidu“ lavastus on kunsti saavutus. Ja kui tähelepanna, et I. Eesti Film Studio on asutatud 20. augustil 1923, siis peab kõigile, kes seal töötavad, õnne soovima, sest nii lühikese ajaga midagi rohkem nõuda — on võimatu. Onne ja edu ideelistele kunstiharrastajatele.

Töötage edasi! Otsige — leiateg!

Õige kunstniku rinnus peab põlema igavene tuli.

Ergo.

Stseen „Patriitsiuse“ peost.

Kino kulturkapitaali seaduseelnõus.

Kino lõbustav ja kasvatulik väärtus ei pea mingi maksustuse alla käima. Colidge, Ameerika Ühisriikide president kongressile.

Kultuurkapitaali seaduseelnõu, mille kohta ajalehed juba mineval suvel teatasid, et see lähemal ajal Riigikogule esitatavat („Postimees nr. 193, 23. juulist 1923. a.“) on hiljuti tõesti liikumas nähtud. Riigivanema algatusel saadeti eelnõu kirjanduslistele ja kunstilistele ringkondadele oma arvamise avaldamiseks kätte. Ühisel koosolekul arutati seda nende poolt ja tehti parandusi, millest siiski kuulda, et need Vabariigi valitsuse poolt enamasti tähelepanemata jäetud.

Milles aga kirjanikud ja kunstnikud ministrite arvamisi täielikult jägasid, oli põhimõte, et kinodelt kultuurkapitaali heaks lisamaksu 20% omavalitsuse poolt määratavast lõbustumaksu summast tuleb võtta, samuti kui varieteedelt ja tantsupidudelt. Tähendab, kino, varietee ja tantsuõhtu on ühesugused kergesisulised lõbustused, mida võib julgesti tõsisemate asjade kasuks koormata.

Kirjutan neid ridu täielises meelerahus, ilma ühtegi lauset allakriipsutamata, ilma et õhkamismärki või mitut punkti paneks. Asjaolud teevad seda ise. Sihilikust luban endale ainult niipalju, et siinsamas märgin, et trahterid samaks otstarbeks 5% ja piiritusemüük 3% on kohustatud andma. Aga järeldusi ei ei taha sellest mingit teha, seda on mujalt poolt enne tehtud ja tehakse edaspidigi.

Kuid niisugust kultuurpoliitikat ei saa mina kaasa teha. Palun seda protokolleerida.

Sest see poliitika on ebakultuuriline ja ebademokraatlik.

Inimesed ja ringkonnad, kes kinot eitavad, teda kas paratamatu pahena, hädaga sallivad või lausa vaenulikud on ehk salaviha tema vastu südames kannavad,

ei ole vahest viimasel aastakümnel jalaga kinosse saanud või on käinud halbades kinodes halbu asju vaatamas. Seepärast kinokultuuri eitamine ja filmkunsti asendamine ühte liiki kabaree ja tantsupidudega. Kolmandat võimalust, et nende tajumismeeled teatud riket osutanud, ei julge hästi oletada.

Need inimesed ei ole näinud filme nagu: My boy, Roswolski armuke, Polikushka, Hoffmanni lood, India hauasammas, Dr. Mabuse, Boheem, Fridericus Rex, Lady Hamilton, Piibel, Peeter Suur, Varao naine jne. jne. mis Tallinnas kinode „Rekord“ ja „Passash“ näitelinal jooksnud. Kino näib oma idee juba leidnud olevat, nähtavasti on ta teadlik oma ülesandes, sest viimase aja kino, mis endale korralikkuse nõudeid asendab ja millest seltskond need eeldab, ei tee rahvahulkade instinktidele kunagi neid järelandeid, mida meie tõsisemadki teatrid on sunnitud tegema, kõnelemata suveteatrite liigist, mis aga uue kultuuri kaitseaduse põhjal temast siiski saavad kõrgemal seisma.

Kui hrad ministrid ja boheemlased tunnevad sügavat rahuldust riiklistest operettidest või niisugustest labasustest nagu „Hispaania kärbes“, „Magdaleena kodu“, „Püksid“ jne. jne. mida pakub neil muu seas sagedasti meie praegune teater, see on nende asi. Oleme oma aja ja oma rahva lapsed. Aga siis parem ärgem rajagem aluseid tuleviku kultuurile, millest meie und ei näe ja ärgem ummistagem tuleva kultuuri elusooni. Ei mina salga teatrit kino kasuks. Teatril on oma ala, kinol oma. Teater, eriti meil, peab aga enne veel kaua otsima ja katsetama kuni leiab oma olemuse ja tungib sellest nõnda läbi nagu seda kino juba ongi.

Paraku on lugu nii, et kui meile tahetakse tõsisemat lavakunsti näidata, siis keelab seda minister.

Selle kirjutuse juhtsõnaks oli võetud Ameerika Ühisriikide presidendi jõulusõnumik kongressile. Meil tehakse väga palju „väljamaa eeskujul“. Ja see on mõnigi kord parem kui oma pead talitamine antud olukorras. Seepärast avaldan veel ühe teise meile tähtsa riigi esimese mehe arvamise filmi kohta.

Ramsay Macdonald, Briti uus peaminister, kirjutab Inglise filmitööstuse esitusele järgmist:

„Mina saan ikka rõõmuga kõik tegema, mis minu võimuses, et appi tulla neile, kes Inglise filmitoodangu eest nii hiilgavalt välja astuvad. Ma olen veendunud, et siin on ainult aja ja püsivuse küsimusega tegemist. On ju meie käsutuses tühendamatud allikad filmitööstuseks: loodus, ideed, elu sündmused, kunstimaitse ja kunstiline peenetundlus. Kahjuks oleme natuke pikka aega seks tarvitanud, et liikuma hakata, aga kaotsi läinud ettehüppe võib hõlpsasti tagasi võtta. Mina loodan, et 1924 a. suure edu kaasa toob, ja kui see soov täide läheb, ei ole keegi õnnelikum kui mina“.

Kinokultuuri ja filmkunsti loodan olulisemalt käsitada erilises artiklis teisel. Siin piirdun kinoga kultuuri kandjana, populariseerijana. Sellena ta on laialiste rahva hulkade, kehvemate kihtide teater. Laduda talle maksusid maksude otsa, viib paratamata pileti hindade tõstmisele, sest kino suurtest tuludest — nagu jällegi ühes eksiarvamises kino kohta oletatakse, ei saa neid katta. Mõeldagu loogiliselt. Head filmi vaatavad samaväheseid nagu head näidendit. Et täita kassat, mille kohta nii suured nõuded, ollakse sunnitud alaväärilist pakkuma ja meie võimu ja vaimu-esityatatel on nii palju õigus, et kui see seaduseelnõu aasta aega maksvusel olnud, siis on meil kino tõesti

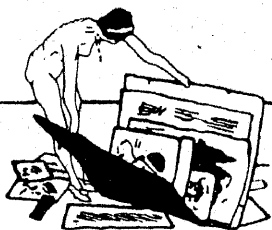
seda, mis praegu nende kujutuses, aga kultuur? Ah, kultuurist saadakse nii mitmet moodi aru!

Muidugi võivad uued lisamaksud ka nõnda mõjuda, et kinod ukсед suluvad. Omast kohast ei oleks see sugugi halb. Kõiki neid kinosid ja niisuguseid, nagu nad meil on, ei oleks ju tarvis. Aga ülekohtuse maksustusega ei edendata võistlust, mis toodangu väärtust tõstaks. Ei eraettevõttena saa ses süsteemis kinod elutseda. Aga võib olla, uue hariduspoliitika sihtjooned paistavadki juba meile silma. Huvitav asi: kino vastu ollakse meil ametlikult eitaval seisukohal, mitte aga kino aparaadi vastu. Sest viimaseid tahetakse midagi nagu 1500 tükki koolidesse paigutada. Siin oleks ainet eriaiklik, aga püsigem käesoleva piirides.

Tähendab, on võimalus olemas, et sel puhul, kui praegused kinopidajad omad ukсед suluvad, mõni ametkoht, näit. Haridusministeerium nad ise avab. On ju meil ennegi olnud kinod sõjaväe asutustel ja linna omavalitsustel. Kuid nende kogemused, nagu muudegi riiklike äriettevõtete omad, ei anna põhjust sellest moodusest tõsisemalt kõneleda.

Tahetakse kino eitavaid omadusi kõrvaldada, siis tehtagu seda julgesti ja vahetumalt. Antagu selleks määrusi või astutagu muid samme, mida tarvilikuks peetakse. Aga ses sihis ei sünni meil midagi. Aja-kirjandus ignoreerib kino. Filmid, mis nii või teiseti, seltskonna meeli liikuma panevad ja sagedastki kaugele ulatavaid laineid löövad, jäävad ajalehtede poolt märkimata. Kui vahete vahel mõni märkus lehte ära eksib, siis tundub see meie ajakirjanikule kui pahategu, millega ta oma kutseeetika vastu patustab. Ja tööpoolest, kino suhtes patustab meie ajakirjandus andeksandmatult. Aga just sellega, et ta sihikindlalt vaikib.

J. Lintrop.

FOTOGRAAFIA AJUTUS

J. & P. PARIKAS, Tallinn

Kuninga tänav 1, Telef. 7-50

Portreed, Grupid, Suurendused,
igas suuruses ja tehnikas, vasta-
valt moodsatele nõuetele.

Foto-Atelier

Walter Lemberg

nüüd: S. Karja t. 4, Tel. 22-96.

Kunstiväärsed portreed, laste
ja grupiülevõtted, suurendused,

Möödukate hindadega,

Igapäev kella 9-5.

Kroonika.

Noor ameerika filmitäht,

keda raske tuleõnnetus filmimise juures tabas. Hooletult visatud sõbra pabeross, mis kogemata tema riietele sattus, süüftitas ta riided põlema ning õnnetu inimene, saades raskeid tuli haavu, suri mõne päeva pärast haigemajas.

Ameerika Ühisriikide president Colidge, nagu tema eelkäija Harding, on suur kino sõber. Alles hiljuti võttis ta jutule kuulsa lavastaja Griffith'i, kellega arutas tulevase suurfilmi — „Ameerika“ üksikuid stseene, mille kallal kuulus lavastaja juba mõnda aega töötas.

p:

Hästi elavad ka Ameerika kino omanikud. Alles hiljuti astus president Colidge vahemehena välja, kinode peale pandud maksude vähendamise pärast. Huvitav on siin juures tähendada, et kongressil juhtis Colidge üldist tähelepanu selle peale, kui võrd kasulik on riigi majanduse huvides toetada kõigiti kino tööstust.

p.

Alles hiljuti on Türgimaal oma filmi ajakirjad ilmuma hakkanud. Üks neist: „La Courier de Cine-me“ ilmub prantsuse ja türgi keeles. Teine ajakiri ilmub ainult prantsuskeeles.

„La garçonne“ Victor Margueritte'i kuulus romaan on filmitud. See film on alguses Türgimaal tsensuri poolt ära keelatud, kuid mõne nädala pärast said siiski kinoomanikud näiteloat.

Kuidas publikut reklaamide kaudu ninapidi veetakse.

Mõnedes suuremates teatrites Frankfurtis Maini ääres ilmusid reklaamid järgmiste kuulutustega:

„Mia May astub ainult täna veel „Armastuse tragöödias“ ülesse.

„Fatty tuleb.“

Täna Chapliin ja Jackie Coogan „The Kid'is“.

„Henny Porten astub ainult veel kolm päeva üles“.

Sellega pole muidugi juttugi isiklikust esinemisest kuid publiku tung neisse kinodesse oli suur, veel suurem oli aga pettumus, sest loodeti ju näitlejaid palest palge näha.

Niisugustest kuulutustest arusaamist vabandab see asjaolu, et mõne päeva eest oli Henny Porten isiklikult Schumann'i teatris ülesastunud.

Seda juhust püüdsid aga kinoomanikud selleks kasutada, et publiku nii ütelda, ninapidi vedada.

Nagu meie kuuleme, töötab Tallinnas, Aia tän. nr. 18 I. Eesti Filmi Stúdio kui õpeasutus 20. augustist 1923 a. Asutus algas oma tööd 10 õpejõuga ja 80 õpilasega, kes päeval oma igapäevases töös kinni on ja õhtuti tulevad kokku, et ühisel jõul ennast kunstile pühendada. Õpetus on teoreetiline ja praktiline. Õpekavas on: 1) kunsti, kultuuri, ja kostüümi ajalugu — lektor kunstnik H. Kuusik. 2) Rütmika ja plastika — õp. N. ja B. Kusbock'id. 3) Grim. ja miimika — K. Brjansky ja B. Kusbock. 4) Semiootika

Tuntud filmi Kangelased puhkusel.

ja dünaamika — B. Kusbock. 5) Hingamine, ilulugemine ja hääleseadmine — hra Palm-Liin. 6) Film-mängu tehnika — B. Kusbock. 7) Fototehnika — ins. Viikmann. Kunstilis-esteetilised filmi nõuded — kunstnik N. F. Root. Dekoratiiv-probleemid — kunstnik. N. F. Root. 10) Vehklemine — hra Popov. 11) Improvisatsioon. 12) Klaveril — H. Truus. 13) Tantsud.

Stuudio asutaja ja juhataja on näitleja ja reshisöör Balduin Kusbock. Vastu võetakse Studiosse mõlemist soost õpilasi mitte alla 16 aasta vanaduses. Laial tän. nr. 43, kr. 3.

Carl Capral

Meesteratva inglisi riideid

Tallinn, Rataskaevu uul. Nr. 2
Kõnetraat 13-22

Suur väljavalik **inglisi riideid**
alati ladus

Tee kaugele idasse.

(„The Way down East“)

Selle nimelise filmiga tutvuneb varsti Eesti publik. See on film mis on kõneainet annud kogu ilmale. Mitte üksnes kinoharrastajad, vaid ka kinovaenlased peavad, erapooletult arvustades, au andma sellele, nii öelda ideaalsele lavastusteosele, mis pakub meile ameerika suurim näitejuht Griffith. Kuid mitte üksnes Griffith'i lavastus, vaid ka meile tuntud Lillian Gish ja Rich. Barthelmess on sellele teosele ilmakuulsust toonud.

„Tee kaugele idasse“ on samuti kui ameerika filmid üldse, harilik igapäeva vastupeegeldus.

Noor vaenelaps kaugele külanurgast sattub rikaste sugulaste juure ja tutvuneb seal ühel ballil kellegi elumehega, kelle küüsi tema langeb. Salaja lasewad nemad ennast laulatada, kuid pea tuleb ilmsiks, et laulatus fiktiivne oli. Preester ja tunnistajad on peigmehe poolt palgatud näitlejad. Pea tüdineb „värskel abielumees“ omast „kaasast“ ja saadab teda ühel ilusal päeval ema juure tagasi. Ta ilmub ka ise „ämma“ ette ja avaldab sellele toorel viisil oma abiellumise, lahkudes, nagu poleks midagi juhtunud. Kurbtus ja viletsus viib ema hauda. Noor naine kaotab vaenuliste inimeste seas oma lapse ja on õnnelik kusagil kaugele idas külaperemehe teenijana igapäevast elu ülespidamist leides.

Noor farmer on vaimustud neiu ja teeb temale kõiksugu ettepanekuid. Kuid asjata, neiu jääb oma kõva „ei“ juurde. Kuid see rahulik elu külas ei kesta kaua, ka siia kaugele idasse tungib keelepeks, ja jälle peab ta leitud kodukoldest lahkuma. On juba öine aeg kui ta majast välja jookseb, tormava, möllava lumetuisu kätte. Surra, ainult surra, on tema ainukene soov. Kuid varsti raugub ta jõud ja meelemärkusetalt kukub ta maha, jäätanud lagendikule. Ja üle tema vihis seab ja vingub hirmuäratav idamaa torm. Ja nüüd algab sees hirmus, erkusi pinguletõmbav osa. Ta lamab jää peal kesk jõge, kus sel ööl jääminek algab. Ka see jääpank, mille peal tema lamab, kistakse voolust kaasa, ja kiirelt ligineb tema kosele. Aga enne kui teda kuristik allaneelaks, päästab teda viimasel silmapilgul, noor farmer, kes talle järele ruttanud oli. Ühe jääpanga pealt teise peale hüpatades peastab tema neiu elule ja ka omale.

Jäämineku pildid täidavad vast terve 11—12 vaatuset, kuid nendes on dramaatiline pinevus esile toodud, millist ületrumbata küll enam võimalik ei ole.

Tee kaugele idasse on ja jääb D. W. Griffith'i paremaks filmiks ja raske on arvata, et keegi teine lavastaja lähema kümne aasta jooksul põnevama filmi loob.

Kinoteadusline ajakiri

„Film“

ilmub Tallinnas kaks korda kuus.

Film toob väärtuslikka kirjutusi kõigilt Filmi teaduse alalt, arvustusi, nalja, uudiseid, pilti j. n. e.

Ajakirja „Film'i“ kuulutuste hind:

$\frac{1}{1}$ lehekülge — 5000 mk.

$\frac{1}{2}$ „ — 2500 „

$\frac{1}{4}$ „ — 1500 „

$\frac{1}{8}$ „ — 1000 „

Kuulutus tekstis 20% kallim.

*Kõik kaastööd ja kirjatööd palutakse saata **Filmi** toimetusesse. Nad peavad olema, ühe lehekülje peal, täieliku autori nime- ning aadressiga.*

Toimetusel on õigus lühendada ja muuta kõiki saadetuid käsikirju.

*„Filmi“ toimetus ja talitus on:
Tallinnas, Hobusepea tän. nr. 2, 2*